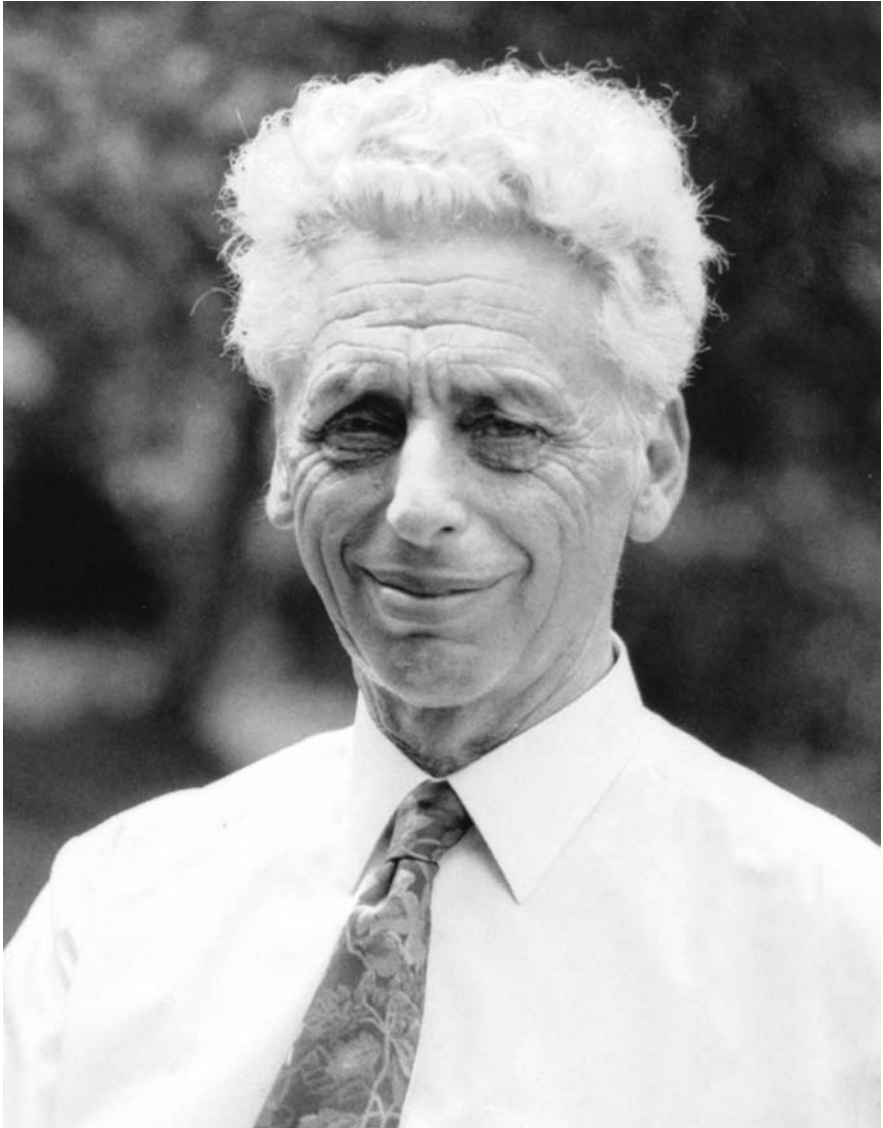

Walter Haug

23 november 1927 – 11 januari 2008

Met het overlijden van Walter Haug, sinds 1991 buitenlands lid van onze Akademie, is een van de gezichtsbepalende figuren van de mediëvistische literatuurwetenschap heengegaan. Zijn belangrijkste studies heeft hij gewijd aan de grote werken van de Duitse literatuur van de middeleeuwen, maar zij zijn in methodisch opzicht, maar evenzeer door hun originaliteit en analytische diepgang, inspirerend geweest voor talrijke op andere deeltherreinen werkende mediëvisten.

Walter Haug is in 1927 geboren in het stadje Walenstadt in het Zwitserse kanton Glarus. Hij groeide op als oudste van vier kinderen in een gezin dat tot de plaatselijke elite behoorde; de vader was directeur van een weverij, de moeder, die in Engeland was opgegroeid, voelde zich in dit kleinsteedse milieu niet geheel op haar plaats. Sensibel en nieuwsgierig als hij was, vond de jonge Walter in de plaatselijke predikant een mentor die hem betrok in gesprekken over Kierkegaard en Karl Barth. In het internaat, waar hij zijn gymnasiale opleiding kreeg, trof hij leraren over wie hij later zou schrijven: 'sie haben die Lust zum intellektuellen Abenteuer in mich eingepflanzt, die mich nie wieder verlassen sollte.' Een van deze leraren was Kurt Ruh, de latere coryfee op het terrein van de middeleeuwse mystiek.

Dat hij zich in deze jaren vooral aangetrokken voelde tot het theater, had, naar hij zelf heeft opgemerkt, iets te maken met zijn verlangen zich los te maken uit de brave geborgenheid van het Zwitserse 'Bildungsbürgertum'. Na zijn eindexamen trok hij naar Wenen om daar, naast germanistiek, theaterwetenschap te studeren. De Tweede Wereldoorlog was nog maar kort voorbij. Voor het eerst in zijn leven werd de student uit het neutraalgebleven Zwitserland geconfronteerd met de overal zichtbare en voelbare gevolgen van de oorlog. Verdeeld in vier sectoren, werd de stad bestuurd door de vier bezettingsmachten. Het Weense toneel herrees uit de puinhopen. Met hartstochtelijke interesse nam hij deel aan allerlei activiteiten op theatergebied. Naar eigen zeggen was hij vaker in de toneelschool te vinden dan in de collegezaal. Maar om tegemoet te komen aan de aandrang van zijn bezorgde ouders verwisselde hij na enige jaren Wenen voor München. Van zijn studiejaren daar zou hij zich later vooral de in puin liggende gebouwen, het schamele mensa-eten en het frustrerende gebrek aan boeken herinneren. Maar toch promoveerde hij, al in 1952, op een proefschrift over het barokke drama van Andreas Gryphius. Kurt Horwitz, de intendant van het Münchense Residenztheater, erkende

zijn talent en bezorgde hem een baan als dramaturg, later chefdramaturg, bij het Beierse staatstheater. In samenwerking met Horwitz wist hij onder meer een weinig bekend, door hem bewerkt barok drama op de planken te brengen.

Maar toen Horwitz' opvolger op een recept van middelmatigheid en routine bleek terug te vallen, besloot Haug tot een ingrijpende koerswijziging. Om zich te kunnen verdiepen in oosterse literaturen leerde hij Sanskriet. Intussen solliciteerde hij naar een van de zeven voor Europese studenten bestemde beurzen van de Harkness Foundation in New York. Een jaar studie in de Verenigde Staten, vrij van alle financiële belemmeringen, viel hem in de schoot. Het plan dat de beoordelaars had overtuigd, was een grote studie over de literaire betrekkingen tussen het Westen en de Oriënt. In de Verenigde Staten openden zich alle deuren. Beroemde Amerikaanse geleerden – Loomis, Panofsky, Stith Thompson – waren bereid hem raad te geven. Voor het eerst kon hij werken in grote, welvoorzienige en permanent toegankelijke bibliotheken. 'Ich habe mich durch sie durchgefressen', zou hij later zeggen.

Terug in Europa, beladen met aantekeningen, schetsversies en plannen, had hij het geluk een wijze leermeester te ontmoeten die een belangrijke invloed zou uitoefenen op zijn verdere wetenschappelijke loopbaan: de mediëvist Hugo Kuhn, die kort daarvoor uit Tübingen naar München was gekomen. Onder Kuhns aegis en inspiratie maakte Haugs oorspronkelijke intentie om zich blijvend in de Verenigde Staten te vestigen plaats voor een innerlijke ontdekkingsreis in de literatuur van de middeleeuwen, een reis 'erregender als alles, was ich bislang kennengelernt hatte.' In 1964 kon Haug zijn 'Habilitationsschrift' voorleggen aan de filosofische faculteit van de Münchense Ludwig-Maximilians-Universiteit. Deze *Studien zur Geschichte und Vorgeschichte der Literatur des europäischen Mittelalters* bestaan uit twee delen. Deel I, onder de titel *La Belle et la Bête*, behelst 'Studien zum mythisch-literarischen Thema der Begegnung von Frau und Tier'; deel II, getiteld *Begegnung und Verwandlung im höfischen Epos* bevat deelstudies over Wolframs *Parzival* en Gottfrieds *Tristan*. Het getypte werk is nooit in druk verschenen, maar kan worden beschouwd als een goudmijn waaruit hij ideeën en ontwerpen heeft geput die hij later in publicaties verder heeft uitgewerkt.

In 1967 volgde zijn benoeming tot hoogleraar aan de toen nog jonge universiteit van Regensburg, een standplaats die hij in 1973 verwisselde voor het prestigieuze ordinariaat in Tübingen, de universiteit die hij tot zijn emeritaat in 1995 trouw zou blijven. In de achttwentig jaar van zijn

hoogleraarschap heeft Haug als publicist, organisator en docent een verbazende productiviteit aan de dag gelegd. Zijn artikelen heeft hij gebundeld in vier forse delen *Kleine Schriften*, waarvan de veelzeggende titels *Strukturen als Schlüssel zur Welt* (1989), *Brechungen auf dem Weg zur Individualität* (1995), *Die Wahrheit der Fiktion* (2003) en *Positivierung von Negativität* (2008), de evolutie van zijn denken weerspiegelden. In 1988 werd hen, samen met zijn Tübingse collega Burghart Wachinger, de Leibniz-Prijs van de Deutsche Forschungsgemeinschaft (zusterorganisatie van onze NWO) toegekend. Op zijn initiatief werden de hierdoor beschikbaar komende middelen besteed aan de organisatie van een tiental symposia over problemen rond de overgang tussen middeleeuwen en vroeg-moderne tijd, waarvan de resultaten in de jaren '90 werden gepubliceerd in een tiendelige (en later nog voortgezette) reeks met de aan een van de *Carmina Burana* ontleende titel *Fortuna vitrea* (de glazen, d.w.z. breekbare, Fortuin). Bij een breder publiek wist hij interesse voor middeleeuwse literatuur te wekken door een door hem opgezette reeks vertaalde meesterwerken, de *Bibliothek des Mittelalters*. Zijn boek *Literaturtheorie im deutschen Mittelalter von den Anfängen bis zum Ende des 13. Jahrhunderts* (1985, herziene druk 1992, Engelse vertaling 1997 en 2006) werd tot ver buiten de grenzen van de germanistiek-in-engere-zin begroet als een standaardwerk. Een van de centrale thesen van het boek luidt dat fictie, in de zin van een waarschijnlijk, maar verzonnen verhaal dat de hoorders/lezers waarden hoewel zij beseffen dat het niet 'waar gebeurd' is, een twaalfde-eeuwse vinding is. De Franse dichter Chrétien de Troyes kan daarmee worden beschouwd als schepper van de roman, het genre dat zulk een grote toekomst tegemoet zou gaan.

In Haugs visie waren alle verschijningsvormen waarin het fenomeen literatuur zich voordoet in hun historische ontwikkeling te beschouwen als pogingen zich rekenschap te geven van het problematische karakter van het menselijk bestaan. Zijn onderzoekingen over de literaire zinging van de *conditio humana* bestrijken een buitengewoon breed veld, waarin naast de heldenepiek en de Arturroman ook de middeleeuwse religieuze literatuur, en men name de mystiek, de haar toekomstende plaats kreeg. Maar ook aan verderweg-liggende cultuuruitingen, zoals de oud-Indische fabelbundel *Pañcatranta*, het vloermozaïek in de kathedraal van Otranto, en de Nederlandse laat-middeleeuwse obscene insignes, heeft hij briljante beschouwingen gewijd.

Meer dan eens heeft hij in Nederland lezingen gegeven. In 1992 nam hij actief deel aan een Akademiocolloquium over *The Development of*

Narrative Cycles in the Chansons de Geste and the Arthurian Romances. Hij was betrokken bij de totstandkoming van Clara Strijbosch' proefschrift over de Middelnederlandse *Reis van Sint Brandaan*, een tekst die hem bijzonder lief was. Als buitenlands lid van onze Akademie sprak hij in het lustrumjaar 1998/'99 over een recent ontdekt *Tristan*-fragment.

In de omgang met collega's en leerlingen was Haug steeds van een weldadige urbaniteit, optimistisch, constructief en vol humor. Profiterend van zijn scholing in de wereld van het theater, besteedde hij veel aandacht aan de mondelinge presentatie van zijn betogen. Zijn bijdragen aan informele discussies waren steeds puntig geformuleerd en terzake. Hij hield ervan zijn standpunt speels-provocerend naar voren te brengen, waarbij dan gewoonlijk pas later bleek dat zijn inzicht in de materie dieper reikte dan dat van zijn gespreksgenoten. Zijn vrienden placht hij te onthalen op door hemzelf bereide maaltijden, die getuigden van dezelfde creativiteit als zijn mediëvistische publicaties.

Op 23 november 2007 vierde Walter Haug in Tübingen zijn tachtigste verjaardag met een colloquium, getiteld 'Positivierung von Negativität – *felix culpa* oder die Frucht des Scheiterns'. De deelnemers – vrienden, collega's, leerlingen, studenten – waren zich ervan bewust dat het een afscheid betrof. Getekend door de ziekte die hem enige weken later fataal zou worden, hield hij een indrukwekkende voordracht over *Die Geburt des Romans aus dem Scheitern am Absoluten*. Bij de feestelijke bijeenkomst na afloop van het colloquium was hij, met een persoonlijk woord voor ieder van zijn gasten, het middelpunt van een gezelschap van heinde en ver aangereisde vrienden en vakgenoten, die zonder uitzondering beseften hoeveel zij aan de persoon en het werk van Walter Haug te danken hadden.